

Απολογισμός της ταξινομικής προσπάθειας στις Οινούσσες και προτάσεις για μηχανογράφηση σημαντικών αρχειακών τεκμηρίων

Προς τον Δήμαρχο
και το Δημοτικό Συμβούλιο Οινουσσών

Αθήνα 21.10.2014

Μεταξύ 5-9 Σεπτεμβρίου 2014 με μικρή ομάδα συνεργατών μου τοποθετήσαμε σε ειδικά κουτιά το αρχειακό υλικό του δήμου Οινουσσών, το οποίο είχε ταξινομηθεί από δύο μεγαλύτερες ταξινομικές ομάδες στις αποστολές του Σεπτεμβρίου 2012 και 2013. Ήταν επιτυχής η επιλογή του Πνευματικού Κέντρου Οινουσσών ως του χώρου όπου, μαζί με τη βιβλιοθήκη, θα στεγαστεί και το δημοτικό αρχείο. Θα είναι έτσι εξασφαλισμένη η φύλαξή του και συγχρόνως θα παρέχεται η δυνατότητα σε κάθε ερευνητή ή απλώς ενδιαφερόμενο να αναζητεί τις πληροφορίες που επιθυμεί μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου του αρχείου τον οποίο παραδώσαμε.

Το αρχειακό υλικό που ταξινομήθηκε είναι ήδη μεγάλο (αριθμεί 723 φακέλους εγγράφων και 109 κατάστιχα) και συγχρόνως είναι πλούσιο σε πληροφορίες για την κοινωνία των Οινουσσών, κυρίως για τα τελευταία 50 χρόνια. Κι αυτό γιατί μας επιτρέπει με την ποικιλία των τεκμηρίων του να σχηματίσουμε μια σφαιρικότερη εικόνα για τους κατοίκους του νησιού, για τα μεγάλα και τα μικρά γεγονότα που τους απασχόλησαν, για το ρόλο της δημοτικής αρχής. Κι εδώ αποδεικνύεται ότι ένα ταξινομημένο δημοτικό αρχείο αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κατανόηση της λειτουργίας ενός κοινωνικού σχηματισμού, μικρού ή μεγάλου, αποτελεί ένα είδος αρχειακής υποδομής για οποιαδήποτε σοβαρή έρευνα. Είμαι βέβαιος ότι το δημοτικό αρχείο θα αποτελέσει πόλο έλξης για να προσφερθεί κι άλλο αρχειακό υλικό, σε πρωτότυπη ή ψηφιοποιημένη μορφή, που βρίσκεται σε άτομα ή φορείς, και ότι θα αποτελέσει έναν ακόμη φορέα παιδείας και πολιτισμού για το νησί σας.

Παράλληλα με την παραπάνω εργασία μας, μέλη της ομάδας κατέγραψαν στη διάρκεια των αποστολών μας αρχειακό υλικό που φυλάσσεται στο Δημαρχείο (πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου και Δημαρχιακής Επιτροπής, αποφάσεις Δημάρχου, δημοτολόγια, ληξιαρχικές πράξεις, μητρώο αρρένων κλπ.), στο Ναυτικό Γυμνάσιο Οινουσσών (καταγράφηκαν 20 κατάστιχα, μεταξύ αυτών όλα τα μητρώα των μαθητών), στο Σύλλογο «Φίλοι Οινουσσών» (όπου εντοπίστηκε τμήμα από τα παλαιότερα πρακτικά της Κοινότητας Οινουσσών, ενώ σώζεται εκεί πολυετής αλληλογραφία του Ταμείου Ευπραγίας Οινουσσών και το αρχείο της εφημερίδας «Αι Οινούσσαι»). Επισκεφθήκαμε επίσης το Δημοτικό Σχολείο και τοποθετήσαμε σε ενότητες το εκεί σωζόμενο αρχείο με την ελπίδα ότι θα καταγραφεί αναλυτικά, με τις οδηγίες που δώσαμε, από την εκεί διορισμένη εκπαιδευτικό. Πολύ θετική ήταν και η συνάντησή μας με τον Διοικητή της Σχολής Εμποροπλοιάρχων, ο οποίος μας έδειξε τα παλαιότερα μητρώα των σπουδαστών της Σχολής, τα οποία και καταγράψαμε.

Ήδη ένας συνδυασμός του δημοτικού αρχείου που ταξινομήθηκε με το αρχειακό υλικό που φυλάσσεται και στους άλλους φορείς που ανέφερα, δείχνει τον πλούτο των διαθέσιμων ιστορικών πηγών για τις Οινούσσες.

Η ταξινόμηση είναι το πρώτο και βασικό στάδιο για την ανάδειξη του αρχειακού υλικού. Υπάρχουν όμως και άλλες δράσεις που αν πραγματοποιηθούν παράλληλα θα συμβάλουν ώστε η προβολή των ιστορικών στοιχείων να είναι πληρέστερη και η έλξη τους μεγαλύτερη. Για να γίνω πιο κατανοητός, αρκεί να δει κανείς τη βάση

δεδομένων που μαζί με συνεργάτες μου ετοίμασα για την Ερμούπολη, την Κέα, την Αμοργό και άλλες πόλεις (βλ. cities.ims.forth.gr). Όλα έγιναν στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Η πόλη στους νεότερους χρόνους» του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών, που εδρεύει στο Ρέθυμνο, συνεργάζεται με το Πανεπιστήμιο Κρήτης και αποτελεί τμήμα του γνωστού Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ). Με μικρή οικονομική ενίσχυση των δήμων Ερμούπολης, Κέας και Αμοργού μηχανογραφήθηκαν παλαιά δημοτολόγια, εκλογικοί κατάλογοι, απογραφές πληθυσμού, περιλήψεις πρακτικών του δημοτικού συμβουλίου, ληξιαρχικές πράξεις, συμβολαιογράφοι κλπ. Αντίστοιχες εργασίες υποδομής μπορούν να γίνουν και για τις Οινούσες (π.χ. το παλαιό δημοτολόγιο, τα πρακτικά του δημοτικού συμβουλίου, εκλογικοί κατάλογοι κλπ. κλπ.). Γνωρίζω την παρούσα δύσκολη οικονομική κατάσταση αλλά πιστεύω ότι με μικρά ποσά που μπορούν να εξασφαλιστούν κυρίως από χορηγούς, βασικές πηγές της ιστορίας των Οινουσσών θα αναδειχθούν και το σπουδαιότερο θα κάνουν σημαντικά ιστορικά στοιχεία του νησιού προσιτά σε όλους τους κατοίκους του αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο. Συγχρόνως, θα εξασφαλιστεί μια μικρή αμοιβή για νέους ερευνητές που δυσκολεύονται αφάνταστα να τελειώσουν τις μεταπτυχιακές σπουδές τους ή να ολοκληρώσουν τις διδακτορικές τους διατριβές. Τέτοιοι ήταν οι περισσότεροι από τους συνεργάτες μου σε όλες τις φάσεις της ταξινόμησης του δημοτικού αρχείου Οινουσσών.

Παραθέτω, συγκεκριμένα, μερικές από τις πηγές αυτές που η μηχανογράφησή τους έχει κατά τη γνώμη μου προτεραιότητα ώστε να αναδειχθούν βασικές ιστορικές πληροφορίες για τις Οινούσες και τους κατοίκους των. Δίπλα σημειώνω το κατά προσέγγιση ποσό της αμοιβής για την πραγματοποίησή τους και κάποιες εικόνες για το περιεχόμενό τους.

Το παλαιό δημοτολόγιο του Δήμου Οινουσσών, παρά τις μεταγενέστερες μεταγραφές του και την, όπως μου αναφέρθηκε, μηχανογράφηση τού σύγχρονου δημοτολογίου, διασώζει ανεκμετάλλευτες πληροφορίες που θα επιτρέψουν να καλύψουμε τα κενά σε πληροφοριακό υλικό για τους κατοίκους του νησιού τον 19ο αιώνα και το πρώτο μισό του 20ού. Το δημοτολόγιο αυτό κατάλληλα μηχανογραφημένο (βλ. τα αντίστοιχα του Δήμου Ερμούπολεως και του Δήμου Κέας στο cities.ims.forth.gr), θα επιτρέψει γενεαλογικές αναζητήσεις και θα φέρει πολλούς Οινουσσιώτες στο αρχείο για την αναζήτηση των οικογενειών τους. Το δημοτολόγιο αυτό είναι χειρόγραφο, έχει πολλά προβλήματα ανάγνωσης, πάμπολλες εγγραφές, αλλά πιστεύω ότι ένας πεπειραμένος νέος ιστορικός, και διαθέτουμε τέτοιους, μπορεί να το δαμάσει αποτελεσματικά. Θα πρότεινα μια αμοιβή 5.000 ευρώ. [βλ. τεκμήρια αρ. 1, 1α]

Πιο βατοί είναι οι *εκλογικοί κατάλογοι* ανδρών και γυναικών που εντοπίστηκαν στο αρχείο [βλ. τεκμήρια αρ. 4]. Η μηχανογράφησή τους, που θα επιτρέψει όχι μόνο αναζήτηση ονομάτων αλλά και επαγγελμάτων, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με μια αμοιβή 2.000 ευρώ. Με την ίδια αμοιβή θα μπορούσαν να μηχανογραφηθούν καταστάσεις, σε διάφορες χρονικές στιγμές, κατοίκων των Οινουσσών (ανδρών και γυναικών) που υποβάλλονταν, κυρίως τη δεκαετία του 1950, σε *υποχρεωτική εργασία* λίγων ημερών για δημόσια έργα, και αντήλλασαν την εργασία αυτή με ένα μικρό ποσό [βλ. τεκμήρια αρ. 5]. Παρελάνουν στις καταστάσεις αυτές όλοι σχεδόν οι παρόντες στο νησί κάτοικοι.

Με αμοιβές που ανάλογα με τον όγκο τού υπό μηχανογράφηση υλικού θα κυμαίνονταν από 3.000-5.000 ευρώ, θα μπορούσαν να μηχανογραφηθούν *περιλήψεις των παλαιότερων πρακτικών του κοινοτικού/δημοτικού συμβουλίου* [βλ. τεκμήρια αρ. 3], το *μητρώο αρρένων* [βλ. τεκμήρια αρ. 2], *ληξιαρχικές πράξεις γάμων-γεννήσεων-θανάτων* κυρίως πριν το 1940, *συμβολαιογραφικές πράξεις*, τα παλαιότερα *μητρώα*

μαθητών του Ναυτικού Γυμνασίου Οινουσσών [βλ. τεκμήρια αρ. 6, 6α], τα παλαιότερα μητρώα των σπουδαστών της Σχολής Εμποροπλοιάρχων [βλ. τεκμήρια αρ. 7], κλπ.

Αν, τέλος, κάποιος χορηγός επιχορηγήσει έναν φοιτητή (κάτοχο μεταπτυχιακού τίτλου ή υποψήφιο διδάκτορα) με 500 ευρώ καθαρά (όχι μικτά) το μήνα για δύο έτη (συνολικό ποσό 24μήνεςx500=12.000 ευρώ), θα έχετε μια μονογραφία για την ιστορία των Οινουσσών στους νεότερους χρόνους με βάση και το υλικό του ταξινομηθέντος δημοτικού αρχείου και όλες τις άλλες δυνατές πηγές και βοηθήματα. Η μονογραφία αυτή, που θα εκπονηθεί υπό την εποπτεία μου, θα αποτελεί μια έγκυρη ιστορική προσέγγιση που είμαι βέβαιος ότι θα ανανεώσει τις ιστορικές σπουδές για τις Οινούσσες. Κάτι αντίστοιχο χρηματοδότησε ο Δήμος Σύμης και ήδη ένας υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης εκπονεί μια μονογραφία για τη Σύμη κατά την οθωμανική περίοδο. Πιστεύω ότι οι Οινούσσες μπορούν να μην υστερήσουν σε ανάλογη επιχορήγηση.

Δεν θα γίνουν, φυσικά, όλα μαζί αλλά σταδιακά. Φανταστείτε μια βάση δεδομένων που, μαζί με τον κατάλογο περιεχομένων του δημοτικού αρχείου που ήδη παραδόθηκε, θα περιέχει και όλα αυτά που πρότεινα και ενδεχομένως και άλλα πολλά. Κάθε ερευνητής, κάθε ενδιαφερόμενος, θα μπορεί πληκτρολογώντας κάποιο όνομα να βρίσκει τους προγόνους του σε μια εγγραφή στο δημοτολόγιο, σε μια ληξιαρχική ή συμβολαιογραφική πράξη, σε έναν εκλογικό κατάλογο, στα μητρώα του Ναυτικού Γυμνασίου ή της Σχολής Εμποροπλοιάρχων, κλπ. Και πληκτρολογώντας μια λέξη κλειδί π.χ. εκπαίδευση ή υγεία να βρίσκει τι σχετικό αρχειακό υλικό υπάρχει στο δημοτικό αρχείο ή πότε συζητήθηκε το θέμα στο δημοτικό συμβούλιο.

Οι δυνατότητες είναι απεριόριστες και πιστεύω ότι οι προτεινόμενες αμοιβές δεν είναι δύσκολο να εξευρεθούν, ιδιαίτερα σε μια κοινωνία που επώνυμα μέλη της διακρίνονται για την αγαθοεργία τους. Και δεν νομίζω ότι οι ανωτέρω δράσεις, προϊόντα πνεύματος, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν έργα που θα ωφελήσουν το σύνολο. Όπως οι πολλές σημάσεις στο νησί δείχνουν τον χορηγό μιας προσφοράς στην ιδιαίτερη πατρίδα του, το ίδιο θα συμβεί με την αναγραφή του χορηγού στην αφετηρία μιας βάσης δεδομένων που θα κατασκευαστεί με τη συνδρομή του.

Είμαι βέβαιος, κύριε Δήμαρχε, ότι θα δώσετε τη δέουσα προσοχή στις προτάσεις μου και θα φροντίσετε για την πραγματοποίησή τους.

Με εκτίμηση

Χρήστος Λούκος

Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης